

KÖZ-TÉR

AZ ESTI HÍRLAP TERMÉSZET- ÉS VÁROSVÉDŐ FÓRUMA

Tömbrehabilitáció — beszélgetés a tervezővel

Éled már a tizenötös

Költöznek a lakók ♦ Napozószek, hokipálya

Amikor jó négy éve először foglalkoztunk a budapesti belterület rehabilitációs elképzelésével, a Városháza illetékes vezetője (tartva a spekulánsoktól) azt kérte: *egyelőre ne tegyük közzé, melyik tömb lesz az első, amelyet kiürítenek, s — benne lakást, mindenféle intézményt együtt kezelve — éleszteni kezdjék. Jó ideig úgy is emlegettük: egy belső-erzsébetvárosi tömb...*

Ma nagy a sajtója. A legutóbbi híradás úgy szól, hogy már több házból is kiköltöztek a lakók. És a tömb: a Nagydíófa utca—Dob utca—Kazinczy utca—Wesselényi utca között, az általános rendezési tervben kapott sorszámmal nevezve vált ismertté: a 15-ös. Napjainkban, amikor sűrűsödnek megújítása körül az események, olyan szakembertől kértünk tájékoztatást, aki a kezdetektől foglalkozik vele: Simon Istvántól, a Budapesti Városépítési Tervezési Vállalat szakosztályvezetőjétől.

De előtte idézünk a Magyar Építőiparban nemrég megjelent cikkéből. E térség keletkezéséről ír:

„A szabályok hatása alatt a pesti városrészek nemcsak belsejükben épültek át, a fejlődés óriási mértékben haladt a perifériák felé. Ez a fejlődés a belső Erzsébet- és Terézvárosban volt a legintenzívebb. A városrészt elnyeri mai arculatát, impozáns, eklektikus egységét, de a gazdagon tagolt homlokzatok mögött, a sűrű beépítésű zárt udvarok mélyén már ott feszült, szorongott, egy következő korszak minden dilemmája, a légudvarok, szoba-konyhák világa, a Teréz- és Erzsébetváros elviseletlen népsűrűsége.

Az első világháborúval a kiépítés befejeződött. A 30-as években lassan feléledő építési kedv és lehetőség, a pesti oldalon a Lipótváros továbbépítésére korlátozódott. A jelentős lakás- és épületállomány erkölcsi és fizikai leromlása lassan megkezdődik. A városrészt határoló útvonalakon felépített bérpaloták mögött egy sajátos hangulatú, etnikai összetételű mikrovilág bontakozik ki, és már ekkor különös hangulatú, ideiglenesség lengi át. A 30-as évektől kezdődően egyre élesebben vetődik fel az átépítés sürgető volta, amely Arkay Bertalan és Vágó József tervei között konkrétan is megfogalmazódik. Az átépítés ugyan megindul az Orczy-ház helyén felépített Madách-há-

zak épületegyüttesének létrehozásával, de a kedv és lehetőség ezzel kifulladás, és a hatalmas épületegyüttes magányos szigetként egy szándékot jelez, és befejezetlen elképzelést, amelynek megvalósítása a következő korra vár.”

S tulajdonképpen ez kezdődött meg 1970-ben Budapest belső részeiben. Először a tarolás után új épületeket állító rekonstrukcióval, majd az értékvesztésre ráébredve, a rehabilitációs tervezéssel. „Alapvető: a megtartás szándéka vezesse a tervezőt” — mondja Simon István. Ameddig érdemes, az egész épület, az utcakép adja a régi város zamatát, ehhez igazítandóak a foghíjakra építendő új házak.

Már a tervezési folyamat közbeni szemléletváltozásra utaló két makettfotót mutat: a korábbi lapos tetűiek az új épületek, a mostanin nyeregtetősek. S mi lesz a tömbbelsőkkkel — körben tűzfalak maradnak? Nem: az utcaival egyenrangú homlokzatot kapnak erről is a házak. Ehhez méltó lesz valamennyi lakás és belső udvar. (A tervrajz szerint még a napozószekek kedvező helyére is gondoltak, s ha sikerül, az iskola mögött hokipálya lehet.) Arról még tart a vita — pénzkérdés —, hogy a Nagydíófa utcai front mögött belül bontandó sorpincéit alakítsák-e át parkolóvá? Egy bizonyos: ha ez az óriási munka nem teremt elfogadható parkolási helyzetet, elkerülhetetlenül veszít értékéből.

A program szerint százötvenöt régi lakás marad meg. Az új házakban száznegyvenkilenc épül, annyi lesz, mint ma. Az egyik új házat Simon István tervezi, a többit a vállalat 3-as irodájának munkatársai. A Dob utca 35-ös, pompás lakóház felújítását (eredetileg a Löffler-testvérek munkája) pedig a VÁTI-ban Agostházi László.

— Az egész tervezés egy kézben van. De csak előnyös lehet, ha több helyen többen gondolkodnak róla, s különböző elképzelések valósulnak meg.

Hol tartanak? A kilenc megmaradó épület közül háromnak kész a beruházási programja (amelynek alapján kezdetnek az építők a Kazinczy és a Dob utca, illetve a Wesselényi és a Nagydíófa utca sarkán), három másiknak pedig az engedélyezési terve.

— Erősen megnövekedett a sikeres megvalósítás realitása. A Zala megyei Állami Építőipari Vállalat minden bizonnyal leányvállalatot hoz létre; az új épületek szerkezetegységei már ott volt képviselőjük. Régi meggyőződésünk: a rehabilitációhoz komplex

építési szervezet szükséges. Nem lehet hatásosan végezni úgy, mint eddig: sok vállalat, alvállalkozókkal.

A szakember ennyi év után nyilván mindent tud már e helyről. Talán rá is unt kicsit?

— Ami zavar: egyelőre fogalmunk sincs, mi kerülhet körbe, a földszintre, a lakások helyére. Ami izgat: sok részlet csak kivitelezés közben ismerhető meg. Egy-egy szép burkolat, kőkonzol, vagy ajtó akkor válik láthatóvá, akkor lehet dönteni hogyan tehető az új környezet, az új lakás kincsévé!

Az utolsó kérdésre tehát az a válasz: nem unja.

Drága fényzőn

Patinás ház — egyik központi házasságkötőteremnek is otthona — a Ságvári tér 1. Legszébb része a bejáratnál a magasföldszintre vezető márványborítású lépcsőház volt. Volt... Most, a megbontott márványból kábelek, huzalok lógnak. Viszont a sötét estéken karácsony fényeskedik itt. Korábban három égő szolgált, aki éjnek évadján ért haza, s látni kívánta az utat lakása ajtajáig. Most? Pazar fényzőn! Egyetlen gombnyomásra hetven égő gyullad fel egy időben. Az udvari lakásokban élők úgy mondják: modern vállalatihelyiségben, krimihősnek érzik magukat. Átlag óránként reflektoroz szemükbe egy-egy hazaérkező.

Örök karácsonyi fényben várják mennyből az angyalt: hátha meglepenti az eredeti állapotot. Bár arra már a mennyei hatalom se vállalkozhat, hogy a régi nyugalom mellé, a hibátlan falburkolatot is visszavarázsolja.

(—fás)

Kiállítás-kalauz

Nyitvatartásának utolsó hetében is több szakmai napot rendeznek A budapesti lakásépítés 25 éve kiállításán. Holnap délután három órától a Szülővárosunk, Budapest filmsorozatát, valamint a Főszerepben: Budapest és az Údvölzet Újpalotáról című kisfilmeket mutatják be. Csütörtökön délután az Unokáink sem fogják látni című tv-sorozatból hét részt vetítenek. Egy, a fővárosiakat bizonnyal érdeklő nyilvános fórum, szerdán délután négy órakor kezdődik. Témája a kiállítás tapasztalatainak összegezése: a budapesti lakásépítés múltja, jelene, jövője. A fórum vezetője Gernyi Kálmán, a Fővárosi Tanács elnökhelyettese.

KERTBARÁT

Lehoczki István rajza

TÜRINGIAI BARANGOLÁSOK (1.)

„...pedig nem is hallottak a pesti lámpavitáról...”

Városvédő Erfurt • Hol áll meg a busz?

Sokat csavargtunk. Úgy állt össze a Budapest Tourist csoportja, hogy mindenki valóban látni akart, minél többet. A Német Demokratikus Köztársaság délnyugati csücskében, Turingiában töltöttünk egy hetet. Buszoztunk, vonatoztunk, gyalogoltunk; rohantunk, vagy csak sétálgattunk... Elhajtunk három hegyecske között — mindhárom várom. Atróhanunk ősi városmagon, ahol megmaradt a teljes középkori szerkezet: az utcák és a házak, s körülöttük a régi-régi legendák... De rövid az idő, vár a többi kincs.

Erfurt a székhelyünk. Régi részeiben barangolva látható, hogy eddig itt sem jutott rájuk pénz... De az utóbbi időben itt is nagy lendülettel láttak az elmaradt munkák pótlásához. A Gerán átvezető egykori szatócskő hat pilléren, kétoldalt házakkal végig beépítve — most örövendhet az építőknek. A folyó felső szakaszán viszont, tüneményes utcácskák sora még csak vár a mesterekre.

PIROS ÉS KÉK

Az egymás melletti házak számtáblája kék vagy piros. Ez utóbbi védett épületet jelez. Igen praktikus. Nemcsak a turistának, aki a piros szám láttán rögtön útikönyvében kezd lapozni — vajon mit rejthet a vakolat? —, sőt, elsősorban nem az utazónak szól, hanem a házmentő mesternek, akinek az épülettel, az épületben dolgozhat. Azonnal tudja: másként köteles hozzájárulni, mint a többihez.

Többféle belebotlottunk építkezésekbe. Az egyik utcában olyan ház áll félig készben, amelyet — régi elemeit megőrizve — teljesen újjáépítettek, a földtől, talán a föld alól indulva. A Grosse arche környékén kibelezett lakótömb; egyik-másik háza már lassan kész,

a többin üresek az ablaklyukak — folyik a tömbrehabilitáció.

Ez a megújítási törekvés — ahogy egy ilyen röpke látogatás alatt megállapítható — általános a turingiai városokban. Arnstadiban (miután megnéztük a barokk kastély porcelán- és gobelinkinseit, a gyermektelen Dorottya hercegnő négyszáz tagú babagyűjteményét) a piactéren mutatva csinos, szőke kalauznőnk a házakat, s külön felhívta a figyelmet az utcai lámpákra. Pedig nem is hallott a budapesti lámpavitáról...

A lámpákat 1979 óta, amikor 1275 éves születésnapját érte meg a város, cserélik. Miért érdekes ez? Mert múlt század végi, öntöttvas gázlámpaszlopokról van szó! Ezek álltak itt valamikor, míg az ötvenes évek elején vasbeton alternatívára nem cserélték őket. Ugye: ismerős történet...? Most újraöntetik az eredetit, s mai igényű villanykörtékkel ellátva, felállítják.

Próbáltam végiggondolni: miért tetszik a gótikus és reneszánsz épületek közé állított, sok évszázaddal későbbi lámpa? (Nálunk egyszerűbb a helyzet: az eklektikus várossal egyidős régi lámpákat őrzünk — illetve: kívánunk ismét vissza.) Nem egyszerűen azért, mert

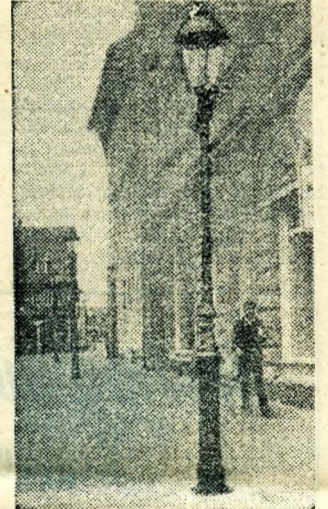
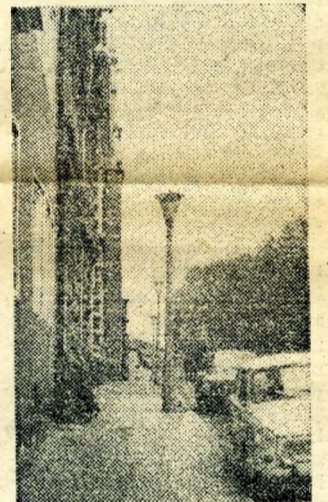
ezek is régiak, hanem mert ezek az ősök, a közvilágítás hőskorából valók — így ezek a természetesek e környezetben!

Sokfelé láttunk viszont mai fejlett tervezett villanyt — ökönyezetben. A weimari Schiller utcában túl nehézkesek a falra akasztott függőleges hengerek, az erfurti fő sétálóutca, az Anger villanyfái, gömbburás lámpacsokrai viszont olyan utcadíszek, amelyek ékei sokszínű környezetüknek.

ÜVEGABLAK ELÉ — ABLAKÜVEG

S amire ugyancsak fel kellett figyelni: az NDK-ban egyáltalán nem úgy használják az általunk európai szabványnak kialakított közlekedési megállótáblát, ahogy mi. A busz, a villamos továbbra is a klasszikus H-betűs jelzésnél áll meg mindenhol. A kék keretben fekete járműrajzos tábla legfeljebb valahol hátrébb látható: figyeljen a többi járművezető, itt lesz valamiféle megálló. Úgy látszik, nem általános jelenség, ami a honi megállótáblákkal történt. Kirtásuk a hagyomány értelmetlen felrúgásán túl, meglehetősen drága mulatság!

A pesti közlekedés fejlesztőinek a hátán futkosna a hideg, látva, hogyan zajlik az élet az erfurti belvárosban. Az autót egy se rezeg utcáról, térről elűldözték — a villamos maradt. De nincs elválasztva a gyalogos forgalomtól. Az utca közepén egy vagy két irányba robognak a villamosok, mellettük sétálnak az em-

Nem tévedés: a felső a régi, az alsó lámpa az új...

berek. Nemhogy balesetet, de veszélyes helyzetet sem láttam.

A kocsi kirekesztése a városmagból annál is érthetőbb, mert a kétütemű motorokkal hajtott autótömeg sűrű füstöt áraszt. A híres Dóm hatszáz éves, csodálatos üvegablakai elé most éppen ablaküveget szerelnek, hogy megvédjék a füsttől. A Bahnhof utca és a Gagarin körút sarkán álló ház falait nemrég fehérre festették. A gyűrű felőli oldala már szürke (ott autók járnak), a másik még fehér (arra csak villamos).

ÖSSZEÁLLÍTOTTA:

Szöllősi Ferenc
Szücs Gábor